Datum 12-7-2019
Ons kenmerk
Uw kenmerk
Contactpersoon 10.2.e
Telefoon/fax 10.2.e
Onderwerp

Technische Universiteit Delft

Faculteit Bouwkunde
Urbanism

Bezoek
Julianalaan 134
2628 BL Delft
Correspondentie
Postbus 5043
2600 GA Delft

www.bk.tudelft.nl/urbanism

Beste 10.2.e

U vroeg me mijn gedachten te formuleren over de klachtenprocedure die u en uw medebewoners hebben gestart tegen vertegenwoordigers van de Gemeente Amsterdam over de overlastgevende voetbalkooi die vlakbij uw woningen is geplaatst.

Ik doe dat graag, al zal ik me niet diep in deze specifieke zaak begeven maar het een en ander in een bredere context plaatsen namelijk die van mijn vakgebied: ontwerp en politiek.

Het eerste dat me opvalt is dat de voetbalkooi voornamelijk wordt gebruikt door de bewoners aan de andere kant van de groenstrook en de straat, terwijl de overlast met name wordt gevoeld door de bewoners aan de kant van het Jeltje de Bosch Kemperpad, waar hij staat. De groenstrook is een grens tussen twee stedelijke gebieden die op verschillende niveaus met elkaar contrasteren. Aan één kant ligt het voormalige Wilhelmina Gasthuisterrein, met daarop veel in de jaren tachtig gebouwde en/of gerenoveerde sociale woningen. Aan de andere kant een gebied bestaand uit negentiende-eeuwse 'revolutiebouw': woningen en bovenwoningen rond gesloten binnenterreinen, nu grotendeels in de vrije koop en huursector. Ten tweede lijkt er een demografisch contrast te zijn, tussen aan de kant van de voetbalkooi een diverse mix van oude en jonge Amsterdammers, dikwijls alleenstaand en met inkomens bescheiden genoeg om aanspraak te kunnen maken op een sociale woning. Aan de andere kant jonge gezinnen, kapitaalkrachtig genoeg om in deze zeer gewilde buurt van Amsterdam een zeer gewild woningtype te hebben kunnen bemachtigen.

De grote verschillen tussen de twee gebieden maakt het plaatsen van een voetbalkooi in één buurt, terwijl deze voornamelijk door de andere buurt wordt gebruikt, tot een controversiële keuze. Deze komt voor een deel voort uit de geheel andere stedenbouwkundige opzet van beide buurten. De dichtbebouwde blokken- en stratenstructuur aan één kant heeft veel privéruimte maar weinig openbare ruimte. De schijven- en blokkenstructuur aan de andere kant heeft daarentegen veel openbare ruimte maar kleine woningen, dikwijls zonder tuinen. Hier gaan dan ook twee geheel verschillende opvattingen over de stad achter schuil. In het geval van de negentiende-eeuwse woningen wordt de behoefte aan openbare ruimte niet op buurtniveau ingelost, maar worden de bewoners geacht zich op te houden in hun tuinen, eventueel op de stoep en als zij zich willen vermaken een van de stadsparken op te zoeken, zoals het op een steenworp afstand gelegen Vondelpark. De buurt aan de andere kant van de groenstrook is gebouwd volgens een meer modernistisch principe, dat echter ook nog gold gedurende de stadsvernieuwing in de jaren tachtig: dat iedere buurt haar eigen openbare ruimte heeft voor ontmoeting, rust en voor de toetreding van licht en lucht in de woningen. Het buurtgroen is met andere woorden voor de bewoners bedoeld als hun collectieve ruimte, als een interieur van de buurt.

De plaatsing van de voetbalkooi op de groenstrook langs de woningen aan het Jeltje de Bosch Kemperpad brengt deze twee naast elkaar bestaande opvattingen over groen met elkaar in

botsing. De bewoners van de Brederostraat en omgeving zien de voetbalkooi als van hun, en tegelijkertijd als iets dat buiten hun onmiddellijke leefomgeving ligt. Zij ervaren hiervan geen directe overlast en nemen de vrijheid deze naar eigen goeddunken te gebruiken zonder dat zij het gevoel hebben dat dit ingrijpt in de leefbaarheid van hun eigen straten. De bewoners van de onmiddellijk daaraan grenzende woningen voelen echter dat de voetbalkooi op hun collectieve ruimte staat maar wordt gebruikt door mensen die niet tot hun buurt behoren. Dit gevoel wordt versterkt door de zich aanscherpende verschillen in inkomen, leeftijd en leefstijl tussen de twee buurten. Maar ook de stedenbouwkundige structuur van de woningen maakt de overlast sterker. De woningen langs het Jeltje de Bosch Kemperpad hebben de typologie van strokenbouw in plaats van blokkenbouw, met woningen die aan beide zijden grenzen aan de openbare ruimte, voor èn achter. Deze woningtypologie heeft in Amsterdam een lange geschiedenis en staat voor een door licht, lucht en ruimte geïnformeerd stadsidee, dat ook bescheiden arbeiderswoningen een voor die tijd buitengewone kwaliteit zou verlenen. In feite is de strokenbouw een opengewerkt gesloten bouwblok, ontdaan van haar hoekwoningen met de onmogelijke plattegronden en met alle woningen goed op het licht georiënteerd. Het in tuintjes opgedeelde binnenterrein is opengemaakt en tot collectieve open ruimte omgevormd, niet slechts voorgehouden aan hen die het geluk hebben een benedenwoning te hebben. Hier waren dikwijls plantsoenen en/of grasvelden aangelegd en zeker geen drukke functies.

Strokenbouw in een stad vergt een bepaald soort gedrag van de bewoners en een bepaald soort inrichting en handhaving door de gemeente en de woningcorporaties. De openbare ruimte is anders dan in de negentiende eeuw niet een binaire contravorm voor het privégebied, maar een gradatie van openbaarheid. Het buurtgroen in een modernistische wijk behoort impliciet tot de buurt en de openbare ruimte tussen en tegen de stroken behoort tot de sfeer van de bewoners wiens woningen er direct aan grenzen.

De onrust die is ontstaan over de voetbalkooi en het schijnbare onbegrip van de bewoners voor elkaars positie, berust mijns inziens op een gebrekkig begrip van de stedenbouwkundige situatie en het gedrag dat hierdoor wordt geïmpliceerd. De bewoners van de panden aan de andere kant van de groenstrook zien de groenstrook als simpelweg openbare ruimte, als stedelijke ruimte die een grote vrijheid biedt aan de stedeling om hier tot zelfexpressie te komen. Het is openbaar en stedelijk en dus net zo goed van hen als van de bewoners wiens huis er rechtstreeks aan ligt. De bewoners van de woningen aan het Jeltje de Bosch Kemperpad zien echter de groenstrook op enkele meters van hun woningen als deel van hun onmiddellijke woonomgeving en vanuit meer dan dertig jaar bewoning als deel van de collectieve - ofwel parochiale - ruimte van de buurt. Bovendien voelen zij de directe overlast van het gedrag van de bewoners die in de voetbalkooi hun opvatting van hun recht uitoefenen. De gemeente geeft in de wijze waarop zij omgaat met de klachtenprocedure echter geen blijk van een diep begrip hoe de stedenbouwkundige situatie een factor is van belang, hoe er verschillende verwachtingen en opvattingen zijn van wat de openbare ruimte impliceert en hoe deze is gefundeerd in decennia lang gebruik, mede door haarzelf gefaciliteerd. Er wordt van bewoners immers steeds meer gevraagd om verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen buurt en straat, maar in dit geval zien zij zich geconfronteerd met een inbreuk op deze traditie van zelfbeschikking.

Maar onder dit thema van verschillen tussen twee buurten en hun stedenbouwkundige structuur en wat deze impliceert voor het gebruik, gaat een diepere trend schuil. Het is me opgevallen dat in veel van de discussies tussen de twee groepen bewoners en de gemeente, de klagers dikwijls wordt toegevoegd dat geluid en levendigheid nu eenmaal bij de stad horen en dat zij in feite klagen over iets dat hoort bij hun keuze voor de stad. Nog los van de vraag in hoeverre mensen in volle vrijheid kiezen voor stad of land als de plek waar zij wonen, is hier sprake van een misverstand. Het is inderdaad zo dat een stad, het dicht op elkaar wonen van grote groepen mensen in een situatie waar gewerkt, gerecreëerd en ontmoet wordt door elkaar heen lawaaierig, levendig en soms chaotisch is. Bij het stedelijk leven hoort evengoed dat men anoniem langs elkaar kan en mag leven, dat men de levendigheid kan opzoeken of vermijden. Daarin is de stad fundamenteel anders dan het dorp of de suburbane buurt, waar sociale controle en zelfs dwang een grotere rol spelen. Daarom kan de stad alleen functioneren als de bewoners en gebruikers een uitgekiende set van ongeschreven en geschreven regels hanteren om samen te kunnen blijven leven. Een heel belangrijk deel is respect voor elkaars onmiddellijke levenssfeer, zowel in de individuele als de collectieve zin. Leven in de stad vergt een sociaal contract en het goed kunnen begrijpen van een ruimtelijk-sociale grammatica waardoor de stedeling zijn eigen leven

kan leiden, levendigheid kan opzoeken of vermijden. De volwassen stedeling moet clues kunnen lezen over waar welk gedrag van pas is en waar niet, zoals een volwassen mens de gelaatsuitdrukkingen en sociale tekens van een ander mens moet kunnen lezen om te kunnen functioneren. Dàt is de definitie van stedelijkheid, niet het geven van een blanco cheque aan alle gedrag dat net buiten de grenzen van het recht valt, of dat als zodanig valt uit te leggen. Dit begrip van stedelijkheid dreigt echter te bezwijken onder het dubbele gewicht van enerzijds een burger die stedelijkheid als een consumptieproduct ziet waarop zijn of haar positie in de stad een eindeloos gebruiksrecht geeft en anderzijds een stad die uit elkaar drijft in groepen die elkaar steeds minder goed begrijpen.

Uiteraard zijn er altijd misverstanden en conflicterende belangen. Daarom is het belangrijk dat de gemeentelijke overheid een beperkt aantal maar zeer duidelijke regels heeft en duidelijke grenzen stelt, voor wanneer het begrip voor impliciete afspraken het laat afweten. Het is dan wel zaak dat deze regels ook als niet onderhandelbaar worden gezien, geldend voor iedereen in gelijke mate en duidelijk in ieders algemeen belang zijn opgesteld. De gemeente is er niet voor om een complexe situatie complexer te maken door op allerlei tafels te gaan mee schaken, maar om helderheid te brengen. Een duidelijke uitspraak van de gemeente in deze kwestie is mijn inziens dan ook het enige dat deze zaak in beweging kan brengen en voor beide partijen een enigszins bevredigende situatie kan doen ontstaan. Een deel van het probleem ligt zoals ik eerder heb vastgesteld in het gebrek aan openbare ruimte in de buurt waar de gebruikers van de voetbalkooi wonen. Zij hebben duidelijk behoefte aan een plek waar zij met of zonder hun kinderen als buren en buurtgenoten samen kunnen komen, en waar het lawaai dat zij daarbij produceren niet als overlast wordt ervaren, maar door leefstijlgenoten wordt beleefd als levendigheid. Dit is op te lossen door toch in hun eigen buurt een dergelijke plek te vinden. Er zijn goede voorbeelden te vinden van buurttuinen die zijn aangelegd binnenin bouwblokken, doordat bewoners delen van hun tuinen in gezamenlijk beheer hebben ondergebracht en die door brandgangen zijn te bereiken.

Met deze simpele oplossing kan volgens mij een groot deel van de rijzende controverse tussen twee groepen bewoners tot bedaren worden gebracht. Het is goed voor te stellen dat de gemeente de bewoners die een plek van vermaak in hun eigen achtertuin willen aanleggen met raad en daad ondersteunt.

Hoogachtend,

10.2.e

Dr. 10.2.e

Hoogleraar 10.2.e 10.2.e 10.2.e
Department of Urbanism
Faculty of Architecture and the Built Environment
Delft University of Technology